

een facelift voor Noord- Sri Lanka

Sri Lanka doet er alles aan om de door de Burgeroorlog (1983-2009) zwaar getroffen Noordelijke Provincie te herstellen. Op veel plekken word gebouwd en gerestaureerd, maar vooralsnog is dit deel van het eiland een plek waar de tijd heeft stilgestaan. Een plek waar palmladeren ruisen, de zee voor de deur klotst en ezels grazen bij de ruïnes van VOC-forten. Maar ook een plek waar kapotgeschoten huizen en mensen met prothesen de vraag doen rijzen of je hier als reiziger niet een voyeur bent. Is dit ramptoerisme, vragen fotograaf Mieke de Haas en schrijver Karin Anema zich af, of zijn we pioniers?

Sommige pelgrims hebben haken door piercings in hun rug gehaald. Weer anderen hebben een pijl door hun wangen en hun tong geboord

Pijnlijk tafereel

Op weg van het kustplaatsje Mannar naar de ruïnes van de koningsstad Anuradhapura kwamen we ineens een hindoeifestival tegen. De kleuren, het geluid van trommels, de versieringen en vooral de dansende mensen die in trance waren, maakten indruk. Pas op een later moment zagen we dat mannen aan haken hingen die door hun billen en rug heen waren gehaald en die verbonden waren met lange touwen die op en neer zwiepten. Het ging om het jaarlijkse Thalpusam-festival waarbij Murugan, god van de oorlog en overwinning, wordt geëerd. Het is ook een proeve van je kracht om pijn te verdragen. Dat alles in de hoop dat iets van de goddelijke kracht van Murugan op je zal afstralen.

Vorige pagina's

Volledig gestrand

Kiri Beach, op het eiland Mannar, is een van onze favoriete stranden in het noorden van Sri Lanka. Je zal er geen toerist tegenkomen maar wel vissers en andere locals; het is een echte ontmoetingsplek. We nemen er een duik in het warme bad van de Indische Oceaan.

Als een vis op het droge

Op het strand naast de pier van het plaatsje Thailamannar, op het eiland Mannar, beseffen we dat we slechts dertig kilometer van India zijn verwijderd. De visvangst wordt hier schoongemaakt, in moten gehakt en gedroogd op kokosmatten. Locals zitten in de schaduw van overkappingen die gemaakt zijn van palmbladeren. We zijn overal welkom. De nieuwsgierigheid is wederzijds.

Meer zien?

Download de gratis Aurasma-app en scan deze foto om een filmpje te zien.

De boom in
Bewoners van het eiland Delft laten zich graag fotograferen voor deze baobab. De boomsoort, die waarschijnlijk door Arabische zeevaarders vanuit Afrika naar Sri Lanka is gebracht, wordt hier ook wel de Ali-Gaha, Olifantenboom, genoemd, omdat de bast van de boom op een olifantenhuid zou lijken. Er staan ongeveer veertig baobabs in Sri Lanka, de meeste op het eiland Mannar.

Verbouwereerd staan we op de weg te midden van een massa Tamils die het uiterst kleurrijke Thaipusam vieren. Een marathonfestival: het begint in augustus bij volle maan en duurt 26 dagen. Nallur Kandaswamy Kovil in het stadje Jaffna, door kenners de mooiste hindoeïetempel van Sri Lanka genoemd, is het epicentrum, maar het wordt ook elders in het noorden van het land gevierd. Vandaar dat wij het nu in *the middle of nowhere* tegenkomen. De pelgrims hebben hun mooiste sari's en sarongs aan. Iedereen en alles glimt en lacht. Alles aan het festival heeft te maken met de god van de oorlog, Murugan. Hij wordt aan-beden omdat hij elk kwaad weet te overwinnen. In de hoop ook zelf gemakkelijker obstakels het hoofd te kunnen bieden, en in de hoop dat iets van de goddelijke kracht op hen zal afstralen, dragen de pelgrims verschillende soorten lasten en voeren ze rituele dansen uit. Sommigen dragen een zwaar, half cirkelvormig juk versierd met pauwenveren op hun nek. Weer anderen hebben haken door piercings in hun rug gehaald en worden aan leidsels heen en weer getrokken. Weer anderen hebben een pijl door hun wangen en hun tong geboord. Kijk, hoe wij kunnen afzien, dat is de boodschap. Op een versierde wagen staat iemand die de god Murugan beeldt. Onder tromgeroffel zwiept hij mannen aan haken door hun rug en kuiten op en neer door de lucht. Als vissen aan een lijn. Urenlang. Herhalingen versterken het beeld van totale overgave. De deelnemers zijn in trance, hebben bloeddorlopen ogen, en zweten heftig. Ze denken dat Murugan ze beschermt tegen ieder pijngevoel. Maar bij mij masseert het niet het gevoel weg dat de haken door je rug en kuiten genadeloze pijn moeten doen.

Oorlog en vrede

Tamils en 'oorlog' worden altijd in één adem genoemd. Het festival ter ere van de oorlogsgod voert mij in gedachten naar de Burgeroorlog die 26 jaar lang in Sri Lanka woedde, met name in het noorden. De Noordelijke Provincie was afgesloten van de rest van het land. Zestigduizend mensen kwamen om in het conflict en honderdduizend werden uit hun woningen verdreven. Dat, terwijl Singalezen en Tamils duizenden jaren hun land min of meer vreedzaam hebben gedeeld. De boeddhistische Singalezen kwamen in de zesde eeuw voor Christus naar het eiland en vestigden er een koninkrijk. Ook de hindoeïstische Tamils emigreerden vanuit India, maar pas in de veertiende eeuw na Christus en vooral naar het noorden van het land. De twee bevolkingsgroepen trokken gezamenlijk op tegen de Britten om hun onafhankelijkheid te bevechten. Maar toen het Singalees in 1956 tot officiële taal werd uitgeroepen, ging het mis. Omdat Tamils geen Singalees spraken, verloren ambtenaren hun baan. Tamils voelden zich op meer fronten uitgesloten. Nadat ook het boeddhisme tot de meest vooraanstaande godsdienst werd verklaard, werd het Tamil United Liberation Front (in de volksmond Tamil Tijgers) opgericht. Hun doel: een onafhankelijke Tamil-staat. In 2009 verloren de Tamils hun onafhankelijkheidsstrijd, maar ze kregen wel voor elkaar dat het taalprobleem werd opgelost: Singalees, Tamil en Engels zijn nu verplicht. Na het festival, dat in Sri Lanka nog maar recent door toeristen beleefd kan worden, zijn wij benieuwd wat de Tamil cultuur nog meer voor ons in petto heeft.

Een andere wereld

Maar eerst een pitstop. We zitten op de veranda van het huis van

Soerie, onze lokale Tamilgids, naast zijn twee tienerzonen. Zijn vrouw brengt thee. De goedlachse jongens zijn verbaasd: hun vader brengt voor het eerst buitenlanders mee naar huis. Aan de muur hangen familiefoto's en foto's van Soerie in uniform. In de marine. En later bij het leger. Hij was een van de weinige Tamils in het Singalese leger. Een Tamil die bovendien Singalees, Tamil en Engels sprak – indertijd een uitzondering, tegenwoordig het ideaal. Soerie hamert bij zijn kinderen op het belang van het spreken van deze talen. Diverse van zijn familieleden zijn in de oorlog gesneuveld. 'Ondanks de misère heb ik altijd gehoopt ooit mijn vrouw terug te zien.' Omdat hij door de burgeroorlog vele jaren van huis was, zijn zijn zonen pas later geboren. Zijn 26-jarige dochter Southamimi komt op haar motorfiets het erf oprijden. Trots vertelt Soerie dat zij arts is geworden. Zelf zegt ze dat ze tijdens de oorlog altijd bang was, en dat ze ook nu nog niet over politiek met anderen durft te praten. Soeri onderbreekt haar – zijn zonen moeten net als zijn dochter méér bereiken dan het vak van politiemann. Als we verder gaan over diporanjie, lemen wegen zijn we vrijwel de enige auto te midden van de 'Wheels', de handtractors en motorfietsen. En dan te bedenken dat we om hier te komen over de superdrukke weg reden van de Sri Lankese hoofdstad Colombo naar het noordelijke puntje van de Noordelijke Provincie. In die ene dag gingen we van een drukke Aziatische wereld naar een stil platteland. Eerst was er de aangeregen bebouwing, de chaos van driebielaars, handtractors, fietsers en auto's, toen de kokosnootplantages. Aan het eind van de dag merkten we aan de Tamiltaal en het weinige verkeer, maar ook aan het braakliggende land en de kapotte palmbomen, dat we Jaffna, de grootste Tamil-stad in het noorden, naderden. Bij de Keerimalai-heetwaterbaden stappen we uit. Het is er een komen en gaan van vrouwen in glanzende sari's en mannen in sarongs. Bij de vrouwen hangt het zwarte, gevlochten haar tot op de billen. Tamilgids Soerie en onze Singalese chauffeur Adrian weten direct of iemand Singalees of Tamil is. De glinsterende details van de sari's, de verzadigde kleuren, de overdadige sieraden. De taal. De ceremonies. Het eten: de heerlijke curries, die de Tamils bereiden met veel olijfolie. Sari's zijn zo belangrijk als schoenen voor een westerse vrouw, zeggen ze. Soeri's vrouw heeft er een stuk of veertig. Adrians vrouw zo'n tien. En een arme vrouw doet het met een of twee exemplaren. 'In een sari voelt een vrouw zich mooi. Het geeft haar een rijke uitstraling.' Onze weg loopt vervolgens langs verlaten dorpen, waarvan de bewoners tijdens de oorlog gedwongen verplaatst zijn. Maar ook langs huizen die nieuw gebouwd worden. Ondertussen bediscussieren Soerie en Adrian de overblijfselen van de oorlog. Zoals de begraafplaatsen van Tamil Tijgers. Gewoonlijk worden doden bij hindoes gecremeerd, maar de Tamil Tijgers werden als martelaren gezien en kregen graven. Andere oorlogsrelicten waren de luxueuze huizen waar de leider van de Tamil Tijgers woonde. Omdat deze plekken na de oorlog toeristische trekpleisters en herdenkingsplekken dreigden te worden, heeft het leger ze vernietigd. Al zullen sommige fanatieke Tamil families nog wel de ooit verplichte foto van de leider thuis hebben hangen.

Voyeurisme of idylle?

Bij het zien van de kapotgeschoten huizen en mensen met prothesen, voel ik me lichtelijk een voyeur. Tegelijkertijd is er de onweerstaanbare eilandidylle. Langs de noordelijke kustweg staan vissers tot hun middel in het ondiepe water. Weer anderen

Van boven naar beneden

Een warm bad
Bij de Keerimalai-heetwaterbronnen in de buurt van Jaffna is er één bad voor de vrouwen en één voor de mannen. De mannen hebben een mooi zicht op zee terwijl de vrouwen het moeten doen met zicht op een muur. Naar men zegt heeft het water een therapeutische werking. In hetzelfde gebied staat ook de Naguleswaram Siva Kovil, een van de oudste hindoetempels van het land.

Creatief met koraal
Alles op het eiland Delft is gemaakt van koraal, zonder gebruik van cement, zoals deze erfafscheidingen en zelfs het Nederlandse VOC-fort.

Wild horses
Wilde paarden draven tussen het koraal op het eiland Delft.

Eén groot mysterie
De mysterieuze Kantarodai-ruïnes in Jaffna bestaan uit zo'n twee dozijn kleine, meer dan tweeduizend jaar oude stoepa's van koraal. Archeologen tasten in het duister over het hoe en wat van de boeddhistische bouwwerken, maar waarschijnlijk stond hier vroeger ook een boeddhistisch klooster.

fietsen loom met visbakken of een prachtige vrouw achterop voorbij. Op de zandrepen liggen hun kleurige boten. De grond is bezaaid met koraal. Na de rotspunt Point Pedro staan we op een schitterend breed en lang strand. Hier smakte in 2004 één tsunami-golf twee kilometer naar binnen. Maar de bewoners waren door de oorlog al verdreven uit dit hoge duinlandschap, begroeid met palmen. Nog steeds zijn de mijnevelden niet opgeruimd. Gids Soerie kent dit gebied van dertig jaar terug. Zand, zand en nog eens zand. En oorlog. En zie nu, zijn adem stukt van verbazing en van hoop voor de toekomst: er is een nieuw, fris vissersdorp, Manalkaduu, gebouwd. De St. Anthony's-kerk, die eeuwenlang onder het zand heeft gelegen, is uitgegraven. Net als de begraafplaats, die opnieuw in gebruik is genomen. Dat alles met uitzicht op zee.

Door de oorlog heeft een op de drie Sri Lankese Tamils het land verlaten. Maar als je de levendige drukte ziet, is het moeilijk voor te stellen dat een stad als Jaffna nog maar kort geleden vrijwel verlaten was. Drukte zie je ook bij de vele hindoetempels die we bezoeken. Tamils maken er een familie-uitje van. Eten, drinken, bidden en praten. Mannen met bloot bovenlijf en in opgerolde sarong rollen honderden meters met de handen devoot gevouwen door het zand. De tempels, waarvan de restauratie in volle gang is, zijn oogverblindend. Met de limonade-kleurige beelden en versieringen is het alsof de tempels in een toverdrank zijn ondergedompeld.

Steeds meer gevluchte Tamils komen terug. Bijvoorbeeld om een onderneming te starten, zoals een hotel. Ook dokter Aadesh, 54 jaar, overweegt terug te keren. Hij woont in Canada, dat tijdens de burgeroorlog veel vluchtelingen ontving, maar is nu in de Noordelijke Provincie op zoek naar sporen van zijn familie. Hij bezoekt tempels, scholen en de universiteit en voelt zich de verloren zoon die eindelijk thuiskomt. Maar de Tamils zien hem toch min of meer als vreemdeling; ze verstaan hem niet altijd, ondanks dat hij altijd met zijn vrouw Tamil is blijven spreken. Bovendien heeft hij een goed leven kunnen opbouwen, terwijl zij hier in de ellende zaten. 'Het is raar om hier helemaal geen verwanten meer te hebben. Ik verblijf in een hotel.'

In de keuken van een tempel ontmoet ik nog een remigrant, een dokter uit Australië, 72 jaar. Hij is voorgoed teruggekeerd en werkt met veel plezier als vrijwilliger in de keuken. Met roei-spanen roeren de koks Tamilcurries in enorme pannen. Een heerlijke kokosgeur slaat in mijn gezicht. Twee keer in de week delen zij gratis lunch uit. 'Haal nooit je gelijk,' doceert de arts, 'zoals de Tamil Tijgers hebben geprobeerd. Gelijk hebben bestaat niet. Het was handiger geweest om samen te werken met de vijand en vanuit die positie iets proberen te veranderen. Nu moeten we de blik vooruit werpen.'

Hemel op aarde

Over een kilometerslange smalle dam rijden we over het water. Dat geeft bijna een zengevoel. We gaan op ontdekkingsstocht langs de eilanden die voor de kust liggen. Rechts en links van ons staan vissers tot hun middel in het water en zetten hun blauwe en oranje netten uit. De eilanden lijken sterk op elkaar: vlak, begroeid met kokospalmen, en een enkel strandje. Het laatste eiland, Delft, kun je alleen per boot bereiken. De naam verwijst naar de Nederlandse koloniale VOC-periode tussen 1640 en 1796. Van Sri Lanka werden specerijen, zoals kaneel, gehaald. De VOC heeft vooral in het zuiden en minder in het noorden sporen nagelaten. Zoals forten en gebouwen. Woorden

als *aardappel* en *kakhoesie* zijn in het Singalees overgenomen. Inmiddels staan we op de winderige, pampa-achtige vlakte van Delft, waar wilde paarden tussen het koraal draven. Even later, in het bewoonde deel van het eiland, springen de muren van gebouwen, volledig gemaakt van koraal, in het oog. Zelfs het Nederlandse fort is uit koraal opgetrokken. Maar wie wonen hier? Volgens Father David, die hier sinds tien jaar met een jonge blom en twee kinderen woont – is hij uitgetreden? Is hij verbannen? – zijn de meeste locals katholiek en visser. Voor de oorlog woonden op het eiland ongeveer tien-duizend mensen, tijdens de oorlog was het ontvolkt en nu zijn er zo'n vijfduizend bewoners. Bijgeloof waart rond. Mensen spreken over een steen die groeit. Of een afdruk in het zand die wordt toegeschreven aan een gigantisch paard. Er is geen stromend water, geen elektriciteit, pas recent is de weg verhard. Maar volgens Father Davis is Delft de hemel op aarde. Zijn visitekaartje laat een aardse kant zien: hij organiseert tours.

De Wadden van Sri Lanka

Terug naar Jaffna en vervolgens de ruim honderd kilometer lange weg op naar het zuidelijker gelegen eiland Mannar. Het landschap verandert langzaam. Eerst is er een savanne, daarna verschijnen vissershutten gebouwd van palmblederen. Ten slotte lijkt het op de Wadden. Om Mannar binnen te rijden, gaan we een nieuwe brug over die pal naast de kapot gebombardeerde brug ligt. Hoe geïsoleerd moet Mannar decennialang zijn geweest ... Behalve grote billboards wordt de skyline van Mannar-aan-zee bepaald door de ruïne van een Nederlands fort uit de VOC-tijd dat nog gebruikt is tijdens de burgeroorlog. Palmblederen ruisen, de zee klotst voor de deur, ezels grazen, en kraaien krijzen. Alsof de hele geschiedenis in dit beeld is samengevat.

Meteen achter het fort bruist het stadje van leven. Uit restaurantjes komt het harde, ritmische gekletter van pannenspanen om *kotthu*, een soort roti, te maken. Op straat ruikt het naar overrijpe vruchten. Op naar het uiterste puntje, Talaimannar, slechts dertig kilometer van India verwijderd. Hier kwamen ooit Tamils aan om thee te gaan plukken op de plantages. Tijdens de burgeroorlog werden slagtanzen, huiden en drugs gesmokkeld. De weg ernaartoe loopt ongeveer parallel aan een gloednieuwe spoorlijn. Zoals overal in het noorden zijn spoorwegen en wegen tijdens de oorlog opgeblazen om transporten te stoppen. De nieuwe spoorrails eindigen een paar meter voor zee bij het gehucht Old Pier. Hier zal binnenkort een nieuwe ferryverbinding met India komen.

Wij wandelen over het zandstrand, waar iedere vierkante meter bedekt is met visserswerk. Overal vriendelijke vissers die hun kleurige netten boeten, vis wegen, zouten en laten drogen op kokosmatten, en vrouwen die de vis schoonmaken. Tussenpersonen staan te wachten om de vis op te kopen en naar het zuiden van Sri Lanka te brengen.

Waar we die dag ook komen, overal eindigt de kleinste zandweg in een minimarinepost. Je ziet ze bijna niet, want de kokosnootplantages, de duinen, de nieuw gebouwde gehuchtjes, de nieuwe omheiningen – opgetrokken uit de nerven van palmbladeren – en de bedrijvige vissers beheersen het beeld. Aan de zuidkant van het eiland slaat een heerlijke branding op de kust, aan de andere kant is het water kalm.

Hoe langer je in het noorden van Sri Lanka bent, hoe meer oog je krijgt voor de onzichtbare sporen van de oorlog. Ook al spre-

Achter het net
Een visser met zijn gekleurde visnet achterop de fiets, op weg naar zijn bootje bij een van de dijken die de Kayts-eilanden verbinden. Rijden over de kilometerslange smalle dijken is een ware belevenis, alsof je over water rijdt.

ken de mensen elkaar aan met ‘*brother*’ toch vragen ze zich af, ‘is hij van de overheid?’ ‘Is of was hij een stille?’ En omgekeerd: ‘Hoe komt die Tamil zo rijk? Door de taks die ze hieven? Door het geld dat Tamils vanuit heel de wereld hiernaartoe sturen?’ Hoe prettig is het dan ook als we in Thirukketisvaram, een van de oudste tempels van het land, bezoekers treffen die een toonbeeld zijn van hoe de vrede er idealiter uitziet. We spreken een boeddhist uit het zuiden, die met zijn Tamilvrienden – indertijd gevlucht – het noorden bezoekt om het zo lang afgesloten land van zijn vrienden te leren kennen. Allen spreken Singalees, Tamil en Engels. ‘Onze Tamil taal bindt ons aan ons land. Wie zijn taal verliest, verliest alles, inclusief zijn identiteit. Daarom is het behoud ervan zo belangrijk voor ons,’ zegt een van de Tamils. Ze roemen het feit dat je tegenwoordig bij het plaatsje Vavuniya, dat 26 jaar lang een keiharde grens was tussen de Singalezen en de Tamils, zo door kunt rijden. De onstui-mige en bloedige burgeroorlog willen ze vergeten: de blik moet nu naar voren worden gericht.

Uit de as herrezen

Dicht bij de Thirukketisvaram-tempel, op de weg naar de antieke stad Anuradhapura, ligt de Giant Tank. Het is een van de duizenden *tanks*, kunstmatige meren, in het land. Stuk voor stuk technische hoogstandjes, de meeste honderden jaren oud. Nog steeds breken ingenieurs hun hoofd om het functioneren van de *tanks* ten volle te begrijpen. De Giant Tank was tijdens de burgeroorlog in handen van Tamil Tijgers en verwaarloosd, waardoor de aangrenzende rijst-velden waren verwilderd. Inmiddels is het meer hersteld; er groeit weer rijst, en er varen bootjes om lotusbloemen te plukken en die te verkopen.

Ook Wilpattu, het oudste en grootste wildpark van het land, is uit de as herrezen. Tijdens de oorlog was het park gesloten. Nu stromen toeristen toe om alle wildlife in de wetlands, duinen en estuaria te zien. Het luipaard en de lippenbeer zijn hét visitekaartje van het park. Gids Saranga, die uit de buurt komt, weet nog goed toen de Tamil Tijgers hun kampen in het park hadden opgeslagen. Ze schoten herten om te eten, kaptten hout om te verkopen, en smok-kelden slag tanden en luipaardhuiden naar India en Saoedi-Arabië. Wilpattu bood uitstekende gelegenheid om zich te verstoppen en lag op een strategische plaats. Saranga droomt ervan om over een paar jaar een eigen jeep te hebben en zich op die manier aan het park wvte verhuren.

Daarna maken we een wandeling door een van de dorpen die aan de rand van Wilpattu liggen. Vrouwen weven matten van palmbladeren voor op het dak. Een oude vrouw legt kokossnippers op haar erf te drogen om later olie van te maken. Haar buurvrouw kookt een kruidmengsel om haar opgeblazen buik te verlichten. Een ander bouwt een nieuw huis. Weer een ander, een boeddhist, is getrouwd met een katholiek meisje. Zij gaat mee naar de tempel, hij naar de kerk. En hun buurman is Tamil en getrouwd met een Singalese vrouw. Allen hebben niet meer dan een paar buffels en koeien, een rijstveldje, groente en kippen. Maar iedereen is opgelucht dat er vrede is: één eiland, twee volkeren tezamen.

Met dank aan Cynthia Ashof van Treasury Travel.

**Achter de muziek
aan lopen**

Het is moeilijk om van tevoren te achterhalen of er een ceremonie plaats vindt in een tempel. Hier treffen we een klein festival aan in de Selvasannathy Murugan-tempel bij het dorpje Thondaimanaru, gewijd aan de oorlogsgod Murugan. Er wordt gebeden, gezongen en veel muziek gemaakt. Er is veel samenhang.

Bij de vele hindoe-tempels is het druk. Tamils maken er een familie-uitje van. Ze eten, drinken, bidden en praten

Heilig huisje

De Thiruketheeswaram Kovil bij Mannar is de oudste hindoeïetempel van Sri Lanka; op deze plek heeft zeker sinds de zesde eeuw voor Christus een schrijn gestaan. De tempel, gewijd aan de godin Shiva, werd in de zestiende eeuw door de Portugezen vernietigd en werd pas in 1903 in originele staat teruggebracht, inclusief de in het oog springende pasteltinten.

Linksboven

Overal langs de wegen zijn er stalletjes waar je de goudgele palmnoot *tambili* kunt krijgen.

Linksonder

Het oude VOC-fort op het eiland Delft is geheel gebouwd uit koraal. De ezels lopen hier vrij rond.

